

Kristian Minde Thuestad

Kristian Minde ble født 23. september 1913 og vokste opp i Røyksund i Avaldsnes som eldstemann av seks søsken - fire brødre og to søstre. Hans foreldre var Lars og Martha Kristiansen.

For den unge Kristian var det sjølivet og trangen til å komme til Amerika som lokket. Han far, Lars Kristiansen, hadde i sin tid seilt til sjøs både med seil- og dampskip og både han og brødrene hadde i flere år vært i Amerika.

I 30-årenes krisetider med stor arbeidsledighet, var det vanskelig nok å få seg jobb enten det var i land eller til sjøs. Hyresøkende ungdom måtte i stor grad oppsøke de enkelte rederikontorer - og som oftest med negativt resultat. Haugesunds største rederi den gang var Knut Knutsen OAS og hadde derfor stor pågang av hyresøkende. Rederiets hyresjef på denne tid, Øistein Lande - eller «Landen» som han ble kalt - må ha fått et godt inntrykk av den unge Kristian og i september 1937 fikk han sin første hyre som jungmann ombord i M/S «Vinland». Skipet som var på 7.400 tdw., var bygget i 1924 ved Burmeister & Wain, København, som Knutsen-rederiets første motorlasteskip, og hadde siden 1928/29 i hovedsak vært beskjeftiget i rederiets linjefart på Sør-Amerika - Den Skandinaviske Syd-Pacific Linje.

Sammen med seks andre, deriblant lettmatros Johan Thorsen fra Fosen, gikk Kristian Minde ombord i «Vinland» som førstereisgutt da skipet anløp Haugesund i utgående linje til Sør-Amerika. Siste norske havn var Narvik hvor det ble lastet jernmalm for Baltimore. Kristian Mindes første møte med utlandet skulle altså bli Amerika.

Etter utlossing i Baltimore gikk «Vinland» inn i linjen på Sør-Amerikas vestkyst og lastet bl.a. i Valparaiso i Chile for skandinaviske havner. Men etter utlossing i Porsgrunn og Oslo, ble mesteparten av mannskapet avmønstret da skipet skulle til verksted i Göteborg for klassing. Før krigen var det nokså vanlig praksis at rederiene avmønstret mesteparten av den underordnede besetning og kun beholdt offiserer og en del nøkkelpersonell under langvarige verkstedsopphold og sparte på denne måten hyrekostnader. Kristian Mindes første tur til sjøs ble derfor av kort varighet - omlag tre måneder.

Igjen var det å gå runden til rederiene i Haugesund. I desember 1937 ble Kristian forhyrt som jungmann ombord i Rich. Amlies «Sneland I» - en kullfyrt damper på 2.950 tdw. bygget for rederiet i Stettin 1922. «Sneland I» lå på denne tid ved Haugesund mek. Verksted for klassing og slippsetting. Skipet skulle ut ved juletider og det ble så

godt som helt ny besetning ombord - kun skipperen og noen av offiserene var igjen fra før. Skipper ombord var Johannes Lægland som førte «Sneland I» under hele krigen og omkom, sammen med seks av besetningen, da skipet på fredsdagen den 7. mai 1945 ble torpedert og senket utenfor østkysten av Skottland.

Utover i 1938 kom «Sneland I» til å seile i europeisk trampfart. Men etter vel et år ble skipet beskjeftiget i fart på Vest-India, Canada og USA.

Etter at hyrekontrakten på 18 måneder løp ut mønstret Kristian av i Norfork, Virginia, den 3. juli 1939 og reiste til New York og tok inn hos sin onkel og tante som var bosatt i Brooklyn. I New York gikk det på denne tid mange sjøfolk ledige og mens han ventet på ny hyre, tok Kristian seg småjobber i land.

Da verdenskrigen brøt ut i september 1939, endret dette seg radikalt og det ble en økende etterspørsel etter sjøfolk. 3. september, samme dag som de vestallierte erklærte krig mot Nazi-Tyskland, mønstret Kristian som matros ombord i arendalskipet M/S «Ravnaas» - tilhørende rederiet Arnt J. Mørland. Skipet var på 6.850 tdw. og ble levert til rederiet i juni 1931 fra Eriksbergs mek. Verkstads A/B, Göteborg.

Som under forrige krig, var det Storbritannias forsyningslinjer over havet som ble prioriterte mål for tyskernes krigsføring til sjøs. Allerede 3.9 ble fiendtlighetene til sjøs innledet og de første krigstap innrapportert. Det var i første rekke farvannet rundt de britiske øyer, Kanalen og Nordsjøen som ble krigsfarvann.

I så måte var M/S «Ravnaas» heldig. Skipet var nemlig på denne tid sluttet til amerikanske befraktere og gikk i fart mellom New York – Rio de Janeiro, Santos og Buenos Aires, og var m.a.o. langt vekk fra krigen – foreløbig.

Kristian gikk ombord i sitt nye skip i Hoboken, New Jersey hvor det lå og losset linsel fra Buenos Aires – linsel brukes til fremstilling av malerolje. Da «Ravnaas» i oktober ankom til Buenos Aires, ble Kristian alvorlig syk – fikk nyrebetennelse og ble sykeavmønstret for å innlegges på hospital. Behandlingen som han fikk ved det såkalte «frihospitalet» var ikke god, men kom til krefter da han senere ble overflyttet til det tyske hospitalet i byen. Det ble et langvarig sykeleie og først 24.1.1940 kunne Kristian vende tilbake til sitt skip som i mellomtiden hadde utført en rundtur Buenos Aires-New York-Buenos Aires.

«Ravnaas» gikk nå ut av farten på Sør-Amerika – Kristian forteller: «.. Jeg var heldig som fikk jobben min igjen – ellers hadde jeg vel blitt sendt hjem.

Etter utlossing i New York avgikk skipet via Panama til Portland, Oregon for å laste trelast for Shanghai og skrapjern til Yokohama. Trelasten bestod av store ospestokker som skulle brukes i fyrstikkproduksjon. Stokkene var såpass tunge at kun en stokk om gangen kunne tas i vinsjen. Etter trelasten ble det tatt ombord skrapjern for Japan - og dette fikk vi nok igjen senere i form av granater og bomber.

Etter utlossing i Shanghai og Yokohama, gikk vi til Calcutta og lastet – vi var to ganger i Calcutta med denne båten. Den 9. april lå vi i Portland Oregon og lastet for Østen, da vi mottok meldingen om at Norge var i krig med Tyskland.

Ifølge avregningsboken min – var vi 22.-25.5 i Shanghai og fra 18.-25.6.1940 i British Colombia og var da kommet tilbake fra Østen. Etter denne tid utførte vi to lange reiser til Durban i 1940 og 1941.

De to reisene med trelast gikk fra Vancouver/New Westminster til Durban i Sør Afrika. Det ble lange reiser på nærmere 60 døgn i sjøen. Den første turen gikk via Panama-kanalen, ned gjennom Sør-Atlanteren – rundet Kapp Det Gode Håp og til Durban. På den andre turen gikk vi over Stillehavet og krysset Det indiske Hav til Durban. På den første reisen til Durban ble det tatt en kullast fra Lorenzo Marques til Chile via Magellan-stredet. Det var den gangen vi lastet salpeter i Chile for Calcutta.

I desember 1941 var vi på reise fra Calcutta og var lastet med jute for San Francisco. Underveis var vi innom Singapore og lastet rågummi i kasser som sto på dekk. Vi

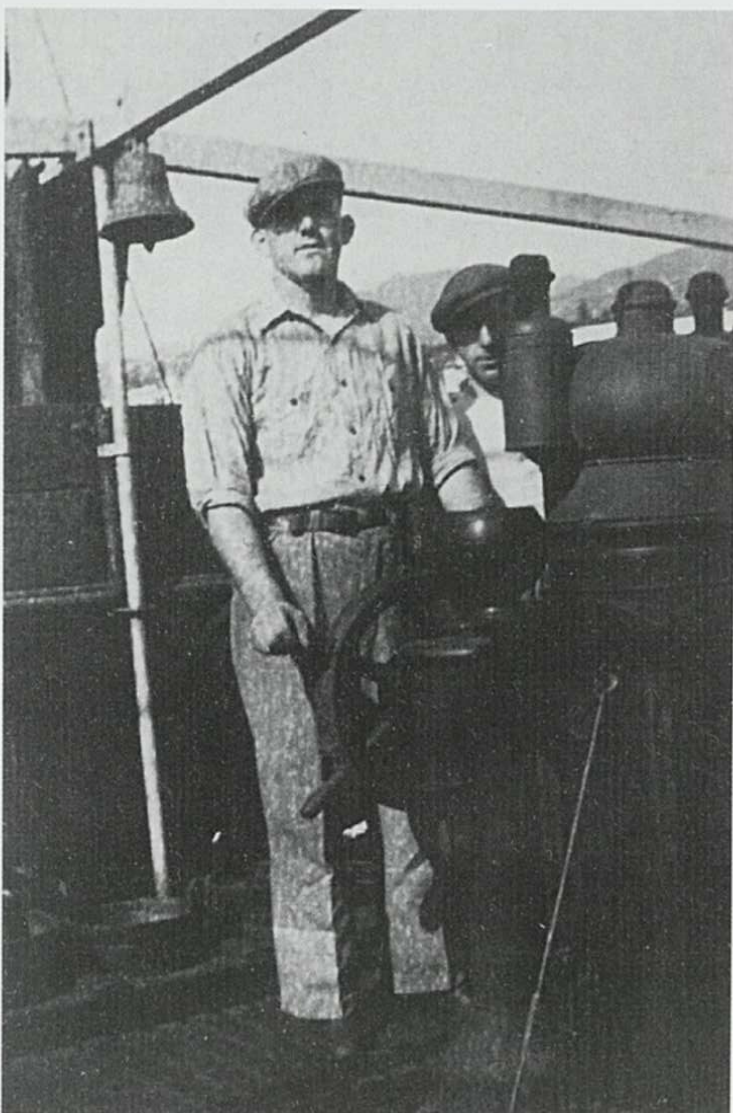
fortsatte østover i Chinasjøen og var innom Miri på Borneo og bunkret. I Miri ble vi holdt igjen i 12 timer etter at vi var klar til å gå. Det var noe mystisk - og hadde vi ikke blitt holdt i gjen så hadde vi kanskje kommet lenger øst og unngått japsen».

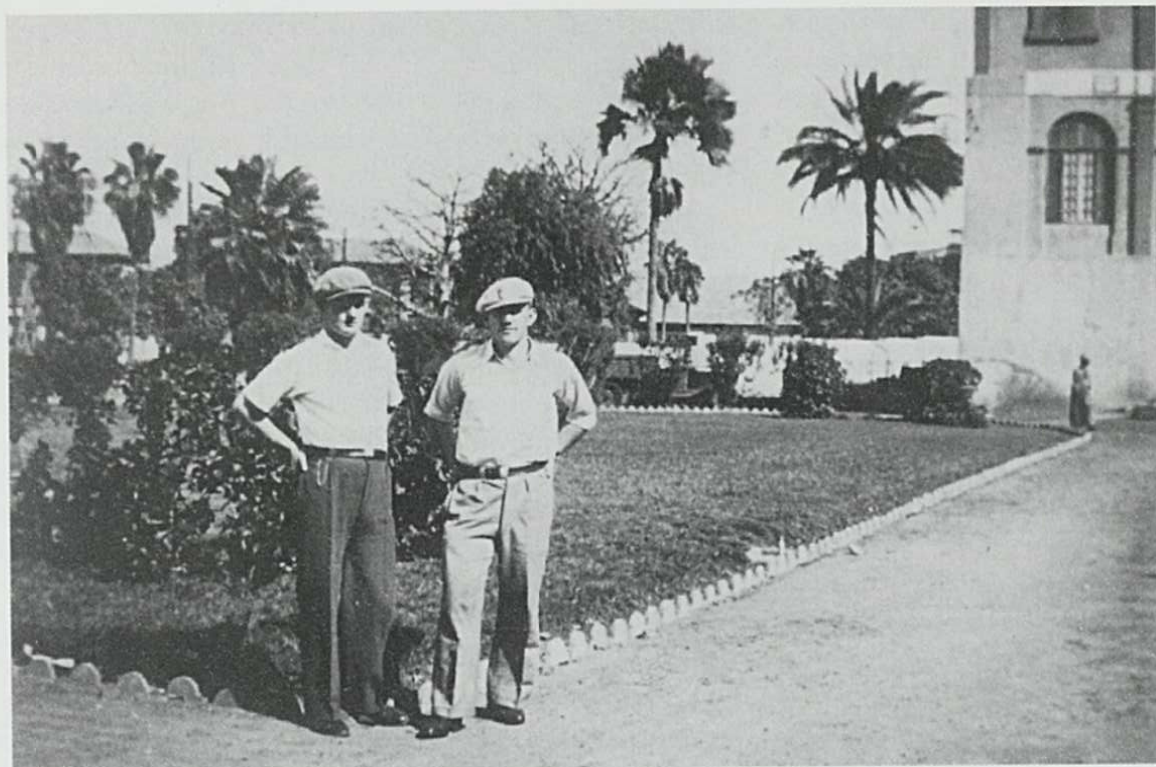
Søndag 7.12.1941, mens den japanske marinens flyvåpen bombet den amerikanske flåtebasen i Pearl Harbor, Hawaii, stevnet M/S «Ravnaas» gjennom Surigao-stredet på Filippinene, på reise Calcutta-San Francisco. Det ble meldt over radio at en stor japansk flåtestyrke var på vei sørover i Chinasjøen og samme dag ble det observert et fly som sirklet rundt skipet – nasjonaliteten kunne man ikke si noe sikkert om.

Tidlig neste morgen, 8.12, mens skipet befant seg 250 n.mil sørøst av øya Samar, ble det angrepet av et stort fly – sannsynligvis et flermotors sjøfly.

Flyet slapp i flere omganger bomber mot skipet som fallt like ved skutesen og ble slått lekk. Rystelsene var såpass kraftig at el-tavlen i maskinrommet ble revet løs og strømmen ombord ble borte.

Kristian ombord i Sneland I, 1938. Til høyre Ragnvald Larsen fra Løking på Bømlo.

Kristian (til høyre) sammen med Otto Kallevik i Dakar, 1938.

Kaptein Thomas Eilertsen gav ordre om å forlate skipet. Under låringen av båtene ble skipet gjentatte ganger angrepet både med bomber og maskingeværild, men kun tre av besetningen fikk mindre splintskader i bena.

Besetningen samlet seg i to livbåter og det ble satt kurs for land. Neste dag ble et fly observert, men forsvant etter kort tid. Livbåtene holdt seg samlet og om natten ble det signalisert til hverandre med en parafinlykt. Men etter vel tre døgn seilas kom besetningen på 28 mann i land i Surigao på Mindanao. Dette ble starten på et årelangt opphold, som for de aller fleste av besetningen skulle strekke seg frem til februar 1945.

I japansk fangenskap

12.12 dro besetningen fra «Ravnaas» videre med båt til Cebu. Da japanske styrker okkuperte Cebu i april, holdt nordmennene seg skjult i fjellene. 17. mai ble de fleste av besetningen internert og satt i leire i Cebu og senere i Manila, frem til amerikanske styrker befri dem i februar 1945.

Kristian Minde forteller: «Etter noen dager i Surigao, ble vi sendt ombord i en mindre damper som skulle føre oss til Manila, men ved ankomst til Cebu ble den stoppet. Japsen var da allerede begynt å herje i Manila og de japanske styrkene hadde da gjort invasjon på Mindanao og Luzon. Vi gikk i land i Cebu og ble ikke internert før den 17. mai 1942.

Cebu brydde japsen seg ikke om før de hadde besøkt alle øyene rundt og øya ble først okkupert 9.4. Vi rømte da opp i fjellene og oppholdt oss der til 17. mai.

To mann fra «Ravnaas» meldte seg til tjeneste for US Army og fire mann rømte til en annen øy hvor de ble

værende i to år. Vi traff på en av dem noe senere da vi hentet mat fra et forlatt amerikansk depot på Cebu. Under oppholdet i fjellene lå vi ute under åpen himmel og var sammen med både filippinere og amerikanere. Men den 17. mai overtalte amerikanerne oss til å følge med dem – de aktet å melde seg for okkupasjonsmyndighetene i Cebu. Det var da slutt på kampene og festningen ved Corregidor var da falt. Japsen hadde okkupert hele Filippinene.

To mann fra mannskapet på «Ravnaas» og en svenske gikk ned til byen Cebu etter en ukes tid. De ble straks tatt av de japanske soldatene, fikk hendene bundet fast på ryggen og ble fratatt klokker og ringer. Men de ble satt fri og de kom opp igjen med beskjed om at vi måtte melde oss, ellers ville vi bli skutt. Men da rømte vi enda lenger inn i fjellene. Vi trodde på det tidspunkt at amerikanerne skulle komme og befri oss. Men da resten av mannskapet kom ned den 17. mai - kikket ikke japsen på oss en gang. De gjorde oss ingen ting. I Cebu ble vi først innkvartert i en skolebygning – en tidligere High-school..»

I Cebu ble vi spurt om vi støttet Quisling- eller London-regjeringen. London – ble det svart og vi ble da internert i Junior College og senere overført til Philipino Club i Cebu.

Det var to interneringsleire. En for engelske og vi norske kom sammem med amerikanerne. Vi var tilsammen ca. 100 mann i vår leir og ca. 25 i den engelske. I leiren var det satt opp enkle bambushytter og vi forsøkte å innrette oss så godt man kunne. Oppholdet i Cebu skulle vare i ett års tid.

Ved juletider i 1942 ble vi alle mann stuvet ned i en damper – en japansk troppetransporter – som skulle ta oss nordover til Manila.

Reisen nordover tok vel tre døgn og denne «japsholken»

gjorde knapt 6-7 mil. Det var kun dagseilas og skipet ankret opp hver kveld ved mørkets frembrudd. Fangene ble holdt nede i lasterommene og lukene lagt på. Det var strengt vakthold og det ble under hele reisen ikke utdelt mat til fangene.

Ved ankomst til Manila ble fangene forlagt til universitetet utenfor byen – Santo Thomas University – som var omgjort til interneringsleir. Forholdene ble noe bedre her enn på Cebu. Rundt universitetsbygningene gikk det en høy mur og ca. ti meter innenfor, hadde japanerne satt ned telefonstolper med piggråd. I hvert hjørne var det satt opp vakthytter og japanske soldater sto for vaktholdet. Dette var en stor plass – 600 meter hver vei og det var internert ca. 3.800 mennesker i leiren, både menn, kvinner og barn. Det var folk av alle nasjonaliteter, men majoriteten besto av sivile amerikanere som var bosatt på Filippinene. I leiren var det også 5-600 engelskmenn og andre som var evakuert fra Shanghai. Det var kun sivile i denne leiren – krigsfanger holdt til i andre leire utenfor byen. Besetningen fra «Ravnaas» var de eneste norske i denne leiren. Det var riktignok andre nordmenn - blant dem sjøfolk, men de satt i andre krigsfangeleire i og rundt byen Manila.

I denne leiren måtte man sørge for eget kosthold - det var ikke noe å få av japanerne. Amerikanerne lånte penger hos kineserne og brukte filippinere til å handle for seg.

Det siste krigsåret, fra sommeren 1944, overtok de japanske militære og da ble det dårlige greier med kosten i leiren. Det var stor mangel på mat og rasjonene ble kraftig skåret ned. I de to-tre siste månedene i leiren ble rasjonene øket til 365 gr. pr. dag etter å ha vært nede i 165 gr. Det var ikke til å unngå under slike forhold at fangen ble syke og beri-beri var nokså utbredt. Mange – særlig eldre og dem som var svake, bukket under.

De internerte fikk beholde sine egne klær, men alle ble avfotografert og fikk sine fangenummer. Det varme klimaet gjorde at klær ikke var det største problemet, forteller Kristian Minde, «vi gjekk i skjorte og bukse - og skotøy laget vi oss av en treklamp til sole og med en rem over.

Den japanske okkupasjonsmakten satte de internerte til å utføre forskjellig arbeid i Manila. De som var sjømenn ble bl.a. beordret ombord i filippinske fartøyer. Vi gikk i fraktfart langs kysten og var i Manila et par ganger med sukkerlast. Når vi gikk i land, ble vi utstyrt med et armbind med japanske «kråketegn». I land ble vi stoppet og kontrollert av japanske soldater, den ene – jeg husker det så godt – leste på armbindet mitt og sa: KRISTIAN MINDE FROM HAUGESUND NORWAY. Han uttalte navnet mitt korrekt – en amerikaner ville neppe ha klart det.

Men etter hvert ble det japanske vaktholdet strengere. Siste året var det helt slutt med forbindelse utenfra. Til å begynne med var det mange som hadde vært soldater i 1898 - amerikanere som siden var blitt gift med filippinske.

Kristian ombord i Ravnaas, 1939.

De hadde kone og unger som kom med mat til dem. Men dette ble det i slutten av krigen helt slutt på. Men vi fikk Røde Kors-pakker til leiren julen 1944. Hver mann i leiren fikk 25 kg matvarer hver som hjalp oss ganske godt. Tobakk og sigaretter var svært gode bytemidler. Sigaretter stod i 18 dollar pakken (30 stk). En pakke røketobakk (250 gr.) 40 dollar. Sukker kostet 15 dollar pr. kg. Ris 60 dollar, margarin 90 dollar, en boks corned beef (1/3 kg) 40 dollar osv.

Til å begynne med fikk vi Manila-aviser, som var skrevet på engelsk, inn i leiren. De var sensurerte, men vi lærte oss å lese «mellom linjene» og fant ut hvordan det gikk. Dette ble det slutt på, men så lenge filippinerne fikk levere matvarer til leiren, hadde de med seg nyheter. Trykksaker ble smuglet inn sammen med steikt fisk, og det lå da gjerne en lapp innrullet i fisken. Det ble også kastet stein over muren, og dem som da ble fakkert ble skamslått av japsesoldatene. Vaktene gjorde ikke noe med oss til vanlig, men slo hardt ned på dem som forsøkte å smugle inn penger eller nyheter.

Den siste julen i Manila, ble ti mann fra leiren tatt

utenfor området og skutt. Grunnen til dette var at de hadde forsøkt å presse japanerne til å gi oss mer mat. De ti som ble henrettet, ble senere funnet i en massegrav og blant dem var lederen i leiren.

En annen gang rømte tre engelske sjømenn. De satte seg på en bar i Manila og begynte å drikke. Dette ble rapportert til japsen som tok vitner med seg fra leiren og de ble skutt alle tre. Det ble gjort for å statuere et eksempel.

I september 1944 begynte amerikanerne å bombe – en god stund før invasjonen som kom i oktober. Jeg husker en dag det kom angrep mens vi var ute på åkrene og luket ugress. Jeg la da merke til 3-4 japsefly som drev trening. Men plutselig kom det andre fly til. Jeg husker at vi sa til hverandre: «De begynner å skyte på hverandre». Men det viste seg snar at det var amerikanske fly som angrep og de japanske flyene ble omgående skutt ned.

Etter den dagen så vi ikke et eneste «japsefly» og amerikanerne hadde full kontroll i luften. Det var imponerende å se – særlig stubbomberne. Det var særlig havnen i Manila og flyplassen utenfor byen som var bombemål. Senere kom disse svære 4-motors bombeflyene og de gikk såpass høyt at det japanske luftvernset ikke nådde dem.

Vi forstod nå at de ikke ville gå særlig lang tid før vi ville bli befridd – den amerikanske invasjonen var nært forestående. Men det skulle likevel gå enda noen måneder før amerikanerne kom.

Den filippinske motstandsbevegelsen var i tiden før den allierte invasjonen blitt kraftig utbygd. Amerikanske ubåter brakte inn store mengder våpen og det ble bygget opp geriljagrupper rundt om på øyene som drev en omfattende geriljakrig bak de japanske linjene. Motstanden i den filippinske befolkningen var sterk og etterhvert som de amerikanske styrkene rykket frem, ble de tatt imot med stor begeistring. Først 3.2.1945 ble vi frigjort. Denne dagen rykket de amerikanske troppene inn i Manila.

Det var tilsammen 50-60 japse-soldater som passet på leiren, og de oppholdt seg i 1. etasje i en av bygningene med amerikanere og engelskmenn i 2. og 3.

I dagene før frigjøringen, plasserte japsen en mengde krigsmateriell inntil Santo Thomas universitetet for å unngå flyene. Men amerikanerne visste hvor leiren lå og unnlot å bombe der. En del tidligere internerte fanger kom sammen med den amerikanske invasjonshæren som soldater. Under krigen ble det foretatt en del utveksling av krigsfanger.

Svenske Amerikalinjens passasjerskip, «Gripsholm», hentet under krigen internerte fanger fra Filipinene. Krigs-

fangene ble overført av japansk skip til portugisisk Goa og deretter ført over til Amerika.

Men da de amerikanske styrkene nærmet seg Manila, hørte vi skytingen fra fjellene. Tidlig om morgenen den 3. februar kom et fly inn over universitetsplassen og kastet ned et brillehus, som inneholdt en beskjed til oss i leiren: «Gjør klart til fest i kveld».

Om kvelden satt vi å ventet i mørket – vi hadde ikke tent tranlampene. Vi hørte skyting og lyden fra tanks som nærmet seg. Trodde først det var japsen som kom for å skyte oss og vi våget oss ikke ut. Men en kar ropte at «amerikanerne kommer» og da sprang vi ut alle mann.

I byen var det full jubel og glede. Vaktsoldatene i leiren - 50-60 mann - nektet å overgi seg, men etter tre døgn gav de opp og overgav seg til amerikanerne. De fikk beholde sine sabler.

Etter en kort ventetid ble storparten av de internerte i leiren sendt ut. Av oss som var sjømenn fikk tilbud fra amerikanerne om å tjenestegjøre på skipene deres, men noe skipsarbeid var ingen av oss interessert. Vi var nok for avkrefte til noe tungarbeid og dessuten ønsket vi oss til Amerika og hjem til Norge snarest mulig. Men vi kom oss ganske snart når man fikk skikkelig kost og vi satte nok til livs for mye - resultatet ble magesyke på oss alle.

I Manila ble de norske ført ombord i en av de norske Fruit Express-båtene – «British Coloumbia Express». Skipperen der ombord kom fra Hisøy ved Arendal og det samme gjorde kaptein Eilertsen på «Ravnaas». De var fra gammelt av gode kamerater.

Alle mann ble med båten til Australia. Men da båten kom til New Guinea fikk den ordre om å gå tilbake til Manila. Vi ble satt i land og innkvartert i en amerikansk militærleir og oppholdt oss der i vel 3 uker. Det kom da en Liberty-båt innom på vei fra Manila og hentet oss og reisen gikk videre til San Francisco. Vi ankom 8. mai 1945.

Reisen hjem til Norge gikk med det norske hvalkokeriet «Thorshammer» som avgikk fra New York den 5. juni med kurs for Larvik. Ombord var det samlet en stor mengde krigsseilere og andre som hadde vært i utlandet i krigsårene. For Kristian Mindes vedkommende, var det gått åtte år siden sist han så gamlelandet.

Kristian Minde, intervjuet 21. mai 1994 av Leif M. Bjørkelund - Mindes krigsopplevelser er skildret av han selv i boken «Sjøfolk i krig», utgitt av Lokalhistorisk Stiftelse i 1995).